

Újdonságok a honfoglalás és az államalapítás koráról

Könyvkiadók jó érzékeléssel ismerték fel azt az egyre fokozódó érdeklődést, mely közvéleményünkben *államiságunk kezdetei és etnogenezisünk* kérdőjelei iránt megnyilvánul. Ennek a felismerésnek köszönhető, hogy az elmúlt év *rendkívül gazdag* könyvtermést hozott e téren. Több kiváló szerző most foglalta össze több éves, vagy több évtizedes kutatómunkájának eredményeit.

A korszerű régészettudomány településtörténeti, társadalmiszerkezeti és életmódkutatási területekre is kiterjedt komplex vizsgálati módszerével dolgozta fel választott témáját *Mesterházy Károly*, az *Akadémiai Kiadó* gondozásában megjelent „*Nemzetiségi szervezet és az osztályviszonyok kialakulása a honfoglaló magyarságnál*” című kötetében. A tudományos fokozat megszerzését is célzó tanulmány az ismertető négy könyv közül a legszigorúbban szaktudományi jellegű, mégsem adatokkal túlszűrt száraz olvasmány. Módszertani felépítését tekintve, a dolgozat mintaszerű példája az egyetől az általános felé haladó, induktív irányú következtetések láncolatának. A szerző a korábban szinte kizárólagos forrásoknak tekintett *temetkezések* vizsgálata után megkísérelti azonosítani a hozzájuk kapcsolódó településeket ezek sűrűségéből rekonstruálja *egy országrész településszerkezetét*, majd mindezek tanulságai alapján *elképzeltet a társadalom szerkezetére*, a kialakuló osztályviszonyokra.

Kristó Gyula köteje a *Magvető Kiadó* népszerű *Elvek és utak* sorozatában jelent meg „*Levedi törzsszövetségétől Szent István államig*” címen (1980). A nagylélegzetű tanulmány bőséggel kínál új kutatási eredményeket, újszerű forrásértelmezéseket és meghökentetően *merész, fantáziagazdag* hipotéziseket is. Bár ezek többsége már megjelent a szerző tudományos folyóirataiban publikált tanulmányaiban, rendszerbe foglalva e kötetben találkozhat először az olvasó IX—X. századi történetünk új szempontokban gazdag értelmezésével.

Köz tudott, hogy e téma feldolgozását már évtizedek óta nem segítette elő számottevő új írott forrás felbukkanása. Ezért az egymást követő történészgenerációk elsősorban a kútfők pontosabb értelmezését, célzó módszert igyekeztek tökéletesíteni és a rokon tudományterületek minél több új eredményét próbálták egyeztetni a szűkszavú forrásokkal. *Kristó Gyula* tanulmányának nagy érdeme, hogy a vizsgált eseményekről nem pusztán a saját verzióját, az általa javasolt értelmezést mondja el, hanem állításait sokoldalúan ütközteti mások más kiindulópontú nézeteivel is. A legmerészebb hipotéziseket *Levedi*, az általa már fejdelemnek tartott törzsfő személyével és történeti szerepével kapcsolatban fogalmazza meg a szerző, melyek elfogadása esetén jelentősen módosul a IX. századi magyar társadalomról köz tudatunkban élő kép.

A *Panoráma Könyvkiadó* adta ki, immár harmadik kiadásában, *Dümmerth Dezső* „*Az Árpádok nyomában*” című munkáját. Műfaját tekintve e könyv áll legközelebb a tudományos tényanyagot szépirodai eszközökkel feldolgozó *népszerűsítő* mű eszményéhez. Hőseit szinte láttató eréjű érzékletes jellemrajzok, igazalm örökléstani érvekkel átszőtt családtörténeti fejtegetések és az olvasó fantáziáját is megmozgató hipotézisek gazdag füzere a lebilincselően gördülékeny, szép magyar nyelven írott tanulmány. Egy kérdés-körben kell csupán szót emelnünk *Dümmerth* tényanyagot kezelő módszerére ellen. Egy külföldi forrásértelmezés — nem általánosan elfogadott az ún. *öböljár királylista* — alapján ugyanis a szerző mint-

egy visszahozza köztudatunkba a hun—magyar rokonság, sőt azonosság gondolatát. Feltevése ugyan nem a magyar etnikum és nyelv, hanem csak az Árpád-dinasztia hun származását állítja, a gyér bizonyító anyag fényében e megállapítás is túl merésznek tűnik. Bár *Dümmerth* érvelése nem lépi túl a logikailag megengedhető feltételezések határait, a kérdés nemzeti önismeretünket érintő rendkívüli hordereje miatt indokolt lett volna az óvatosabb állásfoglalás. Az évszázados vitában ugyanis nem egy népszerűsítő összefoglalás az alkalmas terep az ilyen kategorikus megállapításokra. Jeleznie kellett volna azt is, hogy véleményével a korszakkal foglalkozó *történészek többsége nem ért egyet*.

A *Gondolat Kiadó* Magyar História sorozatában jelent meg *Bakay Kornél* gazdag képanyaggal illusztrált köteje. „*A magyar államalapítás*” címen (1981). *Bakay* személyében is-

met a *gyakorló régész* szóval még szűkebb szakterületéről kilépve, a *történeti ismeretterjesztés igényével*. Írásának legerdekeesebb részei azok a fejezetek, melyekben *saját feltárásainak tapasztalataira épít történeti feltételezéseket* a szerző. Ilyen újszerű hipotézis *Koppány* személyének elhelyezése az Árpádok családfáján, vagy *Szent László* somogyvári sírhelyének kérdése. Elményszerűen új azoknak a korai gerendavázás földváraknak az ismertetése, melyek az első ispáni székhelyeken kerültek feltárára. A megyeszervezet kialakulásával összefüggően létesített erődtételekről eddig még a *szakfolyóiratok* közléseiben sem olvashattunk ilyen részletességgel bemutatást. Az államszervezés korának társadalmi mozgásait, az osztályviszonyok kialakulását az általánosan elfogadott elképzelések alapján tárgyalja a szerző. Túlzottan érezzük azonban a koronázási jelvények problematikájának ilyen részletességgel ismertetését, mivel e témával a közelmúltban több önálló kiadvány is foglalkozott.

Theisler György

Angol disszertáció szövetkezeteinkről

A readingi közgazdasági egyetemen doktori disszertáció jelent meg „*A szocialista szövetkezés, mint a mezőgazdasági fejlődés eszköze: a magyar kísérlet*” (*Socialist cooperatives as an instrument of agricultural development: the Hungarian experience*) címmel. Szerzője a magyar származású *G. B. Piazza*.

A 74. oldalas munka négy fejezetre tagolódik. Az első a szövetkezeti rendszerről szóló marxista—leninista elméletet ismerteti, a második a magyar mezőgazdasági viszonyokról ad körültekintő és beható összefoglalást 1945-ig, a harmadik a felszabadulás óta kialakult mezőgazdasági rendszer szerkezeti változásaival foglalkozik, a negyedik pedig a jelenlegi megállapodott körülmények sajátos és előnyös eredményeit mutatja be. A szerző az utóbbi évtized idevonatkozó magyar szakirodalmát is felhasználta és kiegyensúlyozott munkájának létrejöttében segítségére volt a *Gödöllői Agrártudományi Egyetem*, a *Mezőgazdasági Kutató Intézet* és a *Mezőgazdasági Kiadó* egy-egy szakembere.

A mű alaptétele, hogy a magyar mezőgazdasági szövetkezet a lenini elveken alapul, és az agrárgazdálkodás Magyarországon igen eredményes, állja az összehasonlítást bármelyik szomszéd országával. A dolgozat a magyar szövetkezeti rendszer történeti háttérét, elméleti alapját és sajátos vonásait veszi vizsgálat alá, hogy kiderüljön, melyek sikerének titkai és mi az, ami a magyar mezőgazdaságnak a sajátossága. A magyar szövetkezeti rendszer növekedése, hatékonysága és szerkezeti egyensúlya különleges összhangban van az állami- és magánszektorral.

A magyar mezőgazdaság 1945 előtti szerkezetének két véglete a szélsőséges nagybirtokrendszer és a proletárjellegű törpebirtok a kelet-európai államok között is szinte egyedülálló volt. A magyar mezőgazdaság németeket kiszolgáló termelésrendje, a háborús rombolások és veszteségek a földreformot nemcsak mint a paraszttömegek rég várt reményét, de mint gazdasági sürgősséget is gyors kivitelezéshez juttatták. A földreform azonban tömeges kisbirtokrendszert teremtett. 1948-ban olyan szövetkezeti formát alkalmazzák, amely lehetővé tette a földműves népesség aktív részvételét. Az ötvenes évek végével kibontakozó új politika és gyakorlatias politikai módszerek lehetővé tették, hogy a három lenini alapelv, vagyis az önkéntesség, a fokozatosság és az állami támogatás zavarmentesen érvényesüljön. Az iparosítandó mezőgaz-

dasági nagyüzem mellett széles körben elterjedt a háztáji gazdaság, a gyümölcs- és bortermelő szövetkezeteknél olyan formák fejlődtek ki, amelyek iránt megvolt a kellő bizalom és amelyek eredményesen is tudtak működni.

A valdói fordulatot 1968 január, az új gazdasági mechanizmus bevezetése hozta. A mai mezőgazdasági rendszer alapját a szerző az 1971. évi II. törvényben látja. Ez rendezte a tagok gazdasági részesedését, szocialista életmódját, a háztájijhoz való jogát, a gépi segítséget stb. Különösen fontosnak tartja a mellékági tevékenységet, éspedig nemcsak a szövetkezeti tagság szempontjából, hanem a szövetkezet általános gazdasági szerkezetben való szerepe miatt is.

A szerző végül azt a tanulságot vonja le, hogy a magyar szövetkezeti rendszer *rugalmas* formái, amelyek elkerülik a túlzott kollektívizálás és a túlzott üzletelés veszélyét, hasznos ötleteket adhatnak *más országoknak* szövetkezeti rendszerük beindításához. A disszertáció célja, hogy a *harmadik világ* mezőgazdasági fejlesztéséhez a jól bevált magyar szövetkezeti rendszer példaként mutassa be.

Gál István

ÚJ KÖNYVEK

MÓRA KIADÓ:

- Ady Endre:** Ifjú szívemben élek A medveólo fia — 38 fiatal prózairó (Kozmosz)
Vaszluj Belov: Mindenféle állatokról
Börcsök Mária: Mindenki mást csinál
Csukás István: Hogyan lettem filmszínész?
Dallos Sándor: Élet az ecetfák alatt
Dessewffy Sándor: A titkos várfolyosó
Fekete Gyula: Bodrog-parti szereleim
A. P. Gyerevanko: A három Nap országában (Kárpátival)
Hegedűs Géza: Az erdőntúli veszedelem
Juliusz J. Herlinger: A tántam-doból az úrtáviratig
Frantisek Hrubin: Mese az éltévedt kiscsibéről
Jókai Mór: Fekete gyémántok
József Attila: Világokat igazgatok: üveggyölkök játékomból
Kányádi Sándor: Kenyérmadár (Kriterion)
Kiss Anna: Höl van a világ vége?
Irina Korschunov: Tőftőt és a kék őrlás
Körmös Valéria—Szényi Gábor: Kék madár törött szárnyal. (Kozmosz)
Kolozsvári Grandpierre Emil: A csodafurulya
Borisz Krumov: A kis felderítő
Marek Veronika: Kippkopp a földben.
Dmitrij Nagiskin: Amúr-parti mesék.
E. Nesbit: A halász hetedik fia
Rolf és Margret Rettich: Mi történt?
Maria Soledad Parada: Szökés az Andokon át
Schmidt Egon: Miről dalolnak a madarak?
Szűcsy Lóránt: Boldog vadászévek (Madách)